

Willemijn Zwart (a) & Gertjan Baan (b)

(a) Saxion, Enschede

(b) CSG Het Noordik, Almelo

Contact: w.s.zwart@saxion.nl

Schrijven = herschrijven: feedback en schrijfontwikkeling

1. Inleiding

Feedback helpt om een betere schrijver te worden. Maar wie moet die feedback geven? De docent? Oké, maar dan wordt de docent een betere schrijver, niet de leerling. Dus, de leerling moet de feedback geven! Maar hoe?

Het schrijfmodel van Flower & Hays (1980: 11) leert dat er gedurende het hele schrijfproces een ‘monitor’ (‘de interne corrector’) actief is. Toch maken leerlingen bij het schrijven de raarste fouten, soms op onderdelen die ze in een gericht SO’tje prima onder de knie hebben. Staat bij leerlingen de ‘interne corrector’ uit? En zo ja, hoe zetten wie die weer aan? Hoe dan ook: leerlingen zullen moeten leren om fouten in hun eigen teksten te herkennen en te corrigeren. De belangrijkste tussenstap op weg daar-naartoe: fouten in andermans teksten herkennen, benoemen en corrigeren. Deze eerste stap wordt aangeduid met de term ‘peer feedback’.

Peer feedback werkt alleen als je die:

- gebruikt in een vertrouwde setting waarin fouten niet als persoonlijke gebreken van de leerling worden gezien, maar als een normaal bestanddeel van het schrijven waarmee je als schrijver kunt leren omgaan;
- structureel inzet;
- geregeld combineert met herschrijven.

Hierdoor leren leerlingen dat schrijven eigenlijk herschrijven is. Essentie: door feedback te geven, te ontvangen en te verwerken, word je een betere schrijver.

2. Goede teksten

Ongericht commentaar geven op een tekst is niet zinvol voor de schrijver van die tekst. Opmerkingen als “Goed geschreven”, “Leuke tekst!” of “Beetje rommelig” zijn weinig specifiek en geven de schrijver geen handvatten om een tekst te verbeteren. Als je een

tekst van feedback wilt voorzien, moet je dat volgens heldere criteria doen die de schrijver van de tekst zelf ook hanteert/wil hanteren.

Wat kenmerkt nu een goede tekst? De kwaliteiten van een goede tekst zijn velerlei. Om een paar aspecten te noemen waarop een schrijver moet letten:

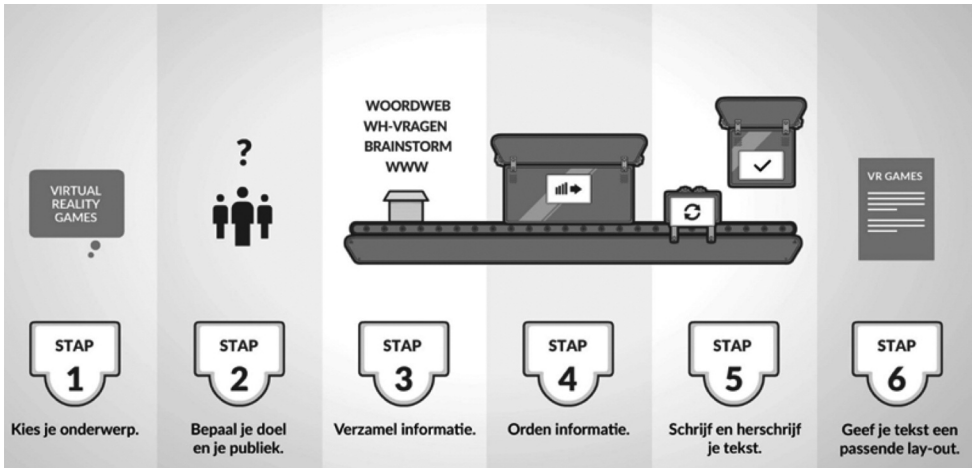
- *inhoud*: wordt de opdracht uitgevoerd? Zit alle benodigde info erin? Is de tekst niet te lang? Enz.
- *tekstopbouw*: inleiding, midden, slot, volgorde alinea's, logische lijn, retorische effecten (climax!), enz.
- *toon*: woordkeuze, zinsbouw, actieve/passieve vorm, stijlmiddelen, enz.
- *zinsbouw*: kort/lang, samengesteld/enkelvoudig, enz.
- *spelling*
- *lay-out*

In eerste instantie is het noodzakelijk deze waaier van schrijffacetten te onderkennen met de leerlingen. Dat kan eenvoudig tijdens een gerichte, klassikale brainstormronde, waarbij van elke leerling zes onderdelen worden gevraagd waarop je als schrijver moet letten. De genoemde aspecten kunnen op het bord worden verzameld. Daarmee wordt de complexiteit van het schrijfproces inzichtelijk gemaakt.

3. Goede schrijvers

Wat kenmerkt een goede schrijver? Het is van belang dat geconstateerd wordt dat alleen een zeer geoefende schrijver al deze onderdelen kan overzien. Een leerling die zich als schrijver ontwikkelt, kan zich slechts op enkele specifieke aspecten richten.

Om bij elke leerling bewustwording en betrokkenheid te vergroten, vraag je als docent onder aan de geschreven tekst te vermelden aan welke onderdelen de leerling specifieke aandacht heeft besteed en waarop feedback gegeven moet worden. Dat kan in verschillende stappen van het schrijfproces (zie: Figuur 1) ingebouwd worden.

Figuur 1 – Stappen van het schrijfproces.

4. Goede feedback

Pubers effectief feedback op elkaar laten geven, is een uitdaging. Probeer er daarom regelmatig en expliciet aandacht aan te besteden. Concrete feedbackregels die zichtbaar in het lokaal hangen, kunnen daarbij helpen.

Tips en regels over feedback geven en ontvangen	
Feedback geven	Feedback ontvangen
1. Vertel iets over wat je ziet of hoort. Je zegt of schrijft wat er goed aan is én over wat er volgens jou beter zou kunnen.	1. Probeer goed te luisteren of te lezen wat de ander bedoelt. Onderbreek hem of haar niet. Alles wat de ander zegt of schrijft, is bedoeld om je te helpen.
2. Alleen een compliment zonder uitleg geven is leuk, maar de ander heeft er niet genoeg aan. Nog beter is als je precies aangeeft wat je goed vindt.	2. Vraag door. Als je feedback krijgt die je niet begrijpt, vraag dan gewoon wat die ander bedoelt. Misschien kan hij of zij een voorbeeld geven?
3. Wees duidelijk. Vertel wat je te zeggen hebt en wat je vindt. Geef er ook een voorbeeld bij. Eén of twee dingen noemen, is genoeg.	3. Jij bepaalt zelf wat je met de feedback doet. Als je de feedback goed vindt, kun je bijvoorbeeld je tekst aanpassen. Als je het niks vindt, doe je het niet.
	4. Luister actief en let op je houding terwijl je feedback ontvangt.

Figuur 2 – Feedbackregels.

Hoe vaardiger leerlingen worden in het geven van feedback, des te makkelijker het wordt voor jou, als docent, om leerlingen los te laten en te vertrouwen.

De volgende vraag is dan wat onvoldoende is, wat zwak, wat voldoende is en wat echt goed? Bij feedback draait het om een afweging van de lezer die hij duidelijk en gericht onder woorden brengt. Daarvoor is een handzaam model bruikbaar. Natuurlijk moet zo'n model passen bij 'schooltype', 'niveau' en 'onderwijsdoel'. Het zal duidelijk zijn dat het feedbackmodel voor leerlingen van 3-vmbo-t anders is dan voor leerlingen van vwo-5.

Een leerling die een tekst van een medeleerling van feedback voorziet, moet daar uit op kunnen maken:

- wat de kwaliteitscriteria zijn;
- op welke criteria hij MOET focussen (door de schrijver geformuleerd);
- op welke aspecten hij MAG inzoomen (rest van model).

Ook kan de inzet van technische systemen, zoals *PeerScholar*, hierin een uitkomst zijn.

Figuur 3 – Screenshot uit *PeerScholar*.

5. Uitdagingen voor de docent

5.1 Motiveren

Schrijven is een complex proces dat zich in hoge mate aan de waarneming van de buitenstaander onttrekt. Het succes van schrijven – en de ontwikkeling van de vaardighe-

den op dat gebied – is daarom bij uitstek afhankelijk van de motivatie en inspanningen van de schrijver. In dat kader is het goed te beseffen dat schrijven veel meer met onze persoonlijkheid en met ons zelfbeeld te maken heeft dan de andere vaardigheden ‘luisteren’, ‘lezen’ en ‘spreken’. En ‘schrijven met toezicht en feedback van een ander’ ligt nog weer extra gevoelig.

5.2 Veiligheid en vertrouwen

Om die reden is een *conditio sine qua non*: ‘vertrouwen wekken’, ‘motiveren’ en ‘investeren in de deelname van de leerling’. Dat kan door de leerling de gelegenheid te geven specifieke onderdelen van het schrijfproces centraal te stellen en door te demonstreren dat fouten, twijfels, wijzigingen en onduidelijkheden eigen zijn aan elke geschreven tekst.

Peer feedback kan alleen slagen in een veilige, vertrouwde setting waarin fouten niet als persoonlijke gebreken van de leerling worden gezien, maar eigen zijn aan het schrijven van teksten. Fouten maken hoort erbij; de perfecte tekst bestaat niet.

5.3 Eigenaarschap

Van klakkeloos elke tip overnemen, worden je leerlingen geen betere schrijvers. Stimuleer leerlingen om kritisch naar de ontvangen feedback te kijken en zélf te beslissen welke wijzigingen ze doorvoeren. Benoem dat eigenaarschap expliciet: “Je tekst is van jou en jij bepaalt wat erin gewijzigd mag worden”. Óók als jij, als docent, een aanwijzing geeft, gaat dit op.

5.4 Continuïteit

Door keer op keer, in elk leerjaar en in elke lessenreeks ‘schrijven’, tijd vrij te maken voor feedback, leren leerlingen dat schrijven herschrijven is. Maak daarom klasoverstijgende afspraken over de planning en organisatie van het schrijfvaardigheidsonderwijs, met voldoende ruimte voor *peer* feedback.

6. Samenvatting

Samenvattend zal je, als docent, in een les ‘*peer* feedback’ aandacht moeten besteden aan hoe complex goede teksten zijn, zal je je leerlingen moeten motiveren en zal je met ze moeten werken aan ‘feedbackvaardigheden’, ‘veiligheid’ en ‘vertrouwen’.

Voorwaardelijk om deze lessen te laten slagen, is ‘een veilige leeromgeving’, ‘eigenaarschap van leerlingen’ en ‘continuïteit door de leerjaren heen’. Hierdoor leren leerlingen schrijven door te herschrijven.

Referenties

Flower, L. & J.R. Hayes (1980). ‘Identifying the Organization of Writing Processes’. In: L.W. Gregg & E.R. Steinberg (eds.). *Cognitive processes in writing*. Hillsdale, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associated, p. 3-11.

Ronde 8

Bart Devos (a) & Jordi Casteleyn (b)

(a) IVV Sint-Vincentius, Gent

(b) Universiteit Antwerpen

Contact: Bart.devos@ivv-gent.be

Jordi.casteleyn@uantwerpen.be

Improvisatietheater spelen om spreekangst te verminderen

1. Inleiding

Het idee om te moeten presenteren, is voor veel mensen bijna ondraaglijk. Veel leerlingen worden al nerveus op het moment dat de leerkracht nog maar de spreekopdracht geeft. Vaak scoren deze leerlingen ook minder goed. Niet omdat ze inhoudelijk niet sterk genoeg zijn, maar omdat hun spreekangst ervoor zorgt dat ze bijna letterlijk verstijven en minder goed presteren. Een goede presentatietraining focust dus niet enkel op ‘lichaamstaal’, ‘structuur’ en ‘inhoud’, maar moet dus ook die ‘spreekangst’ aanpakken.

De wetenschappelijke literatuur (Bodie 2010) is duidelijk over wat werkt om spreekangst weg te werken:

- *cognitieve aanpassing*: hierbij vervang je problematische denkbelden over spreken voor een publiek door een positievere blik;
- *systematische desensibilisatie*: hierbij verander je de onbewuste relatie tussen angst en spreken voor een publiek;
- *vaardigheidstraining*: hierbij focus je op de specifieke vaardigheid van spreken.